

KOMMENTARER TIL NOU 1985: 17 (Midgaard-utv.)

Av Johan Galtung

Et meget ensidig sammensatt utvalg har selvsagt sin rett til å mene hva de vil om "forskning om sikkerhets- og fredsspørsmål og internasjonale forhold". Men de har ingen rett til å la fordommer og uvitenhet prege beskrivelsen av en institusjon (Institutt for fredsforskning) som de ikke bare står fjernt, men også intellektuelt, forskningspolitisk og politisk har oppfattet som en motstander i det norske miljø.

De groveste feilene i omtalen av Institutt for fredsforskning er etter mitt skjønn følgende:

(1) Utvalget prøver å konstruere en enten-eller problematikk der fredsforskningen står for både-og. Det er således ikke riktig at fredsforskningen tjener folkelige fredsbevegsler snarere enn enn de politiske eliter og beslutningssentra. Fredsforskningen er tilgjengelig for begge, og utfører konsulentoppdrag for begge under forutsetning at forskningen er basert på åpne kilder, og at resultatene er åpent tilgjengelige. Er disse kriteriene ikke tilfredsstillende dreier det seg ikke om forskning uansett hvor intellektuelt krevende virksomheten måtte være. Forskning har offentlighet som et hovedkriterium.

(2) Det virker som om utvalget tror at fredsforskningen har solgt seg til fredsbevegelsen. Enhver som kjenner dette miljøet utover egne fordommer vil vite at at fredsbevegelsen ofte finner fredsforskningen problematisk fordi den ikke nødvendigvis støtter opp om trossetninger i fredsbevegelsen (som "nedrustning", "atomvåpenfri sone"), altså den samme uavhengighet som de har overfor trossetninger til "de politiske eliter og beslutningssentra" ("opprustning for å møte en trussel", "maktbalanse"). Fredsforskningens formål har alltid vært å bevare uavhengighet overfor begge og samtidig stå i et dialogforhold. Det er ikke lett, men betydelig lettere enn fordi som binder seg til den ene part.

(3) Det er riktig at fredsforskningen har et klart normativt sikte;

fredsforskningen skal ikke bare avklare betingelsene for fred, men også tjene fred (altså det samme normative ideal som medisinsk forskning har satt for seg selv, og som har ledet til avklaring av mange problemer fordi forskerne har som målsetting å avklare forskningens implikasjoner). Men utvalget har misforstått "globalt perspektiv" og "tverrfaglighet". Det dreier seg her mer om metode, epistemologi. Fredsforskningen ønsker å frigjøre seg fra bundetheten til vestlige perspektiver og prøve å innta en mer symmetrisk posisjon. Utvalget røper sin grove vesterlandske provinsialisme i sin gjennomgang av fredsbegrepet (med referanse til de vesterlandske tenkere) og sin manglende forståelse av at fredsproblematikken endrer karakter fra en del av verden til en annen. I likhet med mange andre opphever den sin egen sneverhet, til dels inkompetanse i feltet, til en norm og beskylder de som har andre normer for på en eller annen måte å være tendensiøse. Selvfølgelig har tradisjonell vesterlandsk fredsteori sin plass, men det er én hovedretning blant flere.

(4) Det er riktig at fredsforskningen er interessert i å se ikke-militært forsvar nærmere utredet, men ikke at den har en anti-militaristisk grunnholdning. En rekke fredsforskere i øst og vest stiller seg positivt til militardoktriner og systemer basert på defensiv styrke. Å være sterkt skeptisk overfor militardoktriner basert på offensive våpen er noe ganske annet enn å være anti-militaristisk, og det er betegnende for utvalgets faglige kompetanse at de ikke makter slike distinksjoner. Det samme gjelder utvalgets "skepsis til den militære og militærpolitiske integrasjon med USA". Rent bortsett fra det faglig provinsielle ved å si "USA" når de mener Washington eller, som de selv sier "de politiske eliter og beslutningssentra" (fredsforskningen aksepterer ikke bildet et land som en homogen biljardkule), er nok de fleste fredsforskere minst like skeptisk til militær integrasjon med den andre supermakt. Men det utvalget underslår er all den forskning innen fredsforskningen som ligger til grunn for skepsis overfor allianser som fredsbyggende tiltak - det synes som om utvalget mener dette er et standpunkt fredsforskningen har tatt uavhengig av forskning. Utvalgets medlemmer burde heller undersøke hvor mange av de andre instituttene i Norge som arbeider innenfor en tradisjon hvor slike spørsmål i det hele tatt stilles og utforskes - fundamentale spørsmål.

(5) Utvalget framhever, med rette, at mange arbeider fra Institutt for fredsforskning ikke bærer preg av noen slik spesifikk fredsforskningsorientering. Jeg har lyst til å nevne én grunn til dette, som framkom meget tydelig da jeg for noen år siden var gjesteforsker/veileder ved instituttet, og spesie it hovedfagsstudenter i statsvitenskap sa at de måtte skrive på en mer konvensjonell måte for at deres lærere ved instituttet skulle forstå/godta. Utvalgets innstilling, et partsinnlegg fra Institutt for statsvitenskap, gjør det meget klar hvorfor.

(6) Utvalget har misforstått tverrfaglighet; det tror øyensynlig at det betyr at det finnes noen sosiologer m.m. i tillegg til det utvalget synes å oppfatte som det naturgitte grunnlag for fredsforskning, statsvitenskap. Det instituttet gjorde i det første tiåret var å prøve å utvikle generelle begreper for konflikt og fredsteori, begreper og teorier som ^{kan} brukes på de fleste organisasjonsnivåer for menneskelig atferd. Hvis utvalget ønsker å forstå det som skjedde ville uttrykket "systemteori", ikke "relativt generelle sosiologiske modeller" være riktig. Hensikten med tverrfaglighet er å komme fram til mer holistiske, helhetlige betraktningmåter enn det noen enkelt disiplin kan tilby. Forsåvidt ligger det nær det enkelte av utvalgets medlemmer selv har vart interessert i, spillteori - bare at den av mange forskere oppfattes som for aktør-orientert, ikke tilstrekkelig struktur-bevisst.

(7) PRIO har, såvidt jeg vet, aldri stått for noen behavioristisk orientering selv om empirisk forskning har spilt og spiller en stor rolle, som det vel gjør i all god forskning, både med kvantitative og kvalitative metoder. Allerede i de aller første publikasjoner (man lurert på hvor få av instituttets publikasjoner utvalget egentlig har lest) var denne både-og orienteringen siktbar, og bevisst framdrevet. Men for den som ^{dyrker} én grunnorientering, innenfor én disiplin, med én form for metode oppfattes kanskje eklektisisime som en ekstrem holdning i motsatt retning?

(8) Det er riktig at PRIO tok hele fagkritikken fra siste del av seksti-arene inn over seg. Et resultat ble et forsøk på å gå dypere ned i de strukturelle (og kulturelle) forutsetninger for (inter)nasjonal politikk ved å knytte utviklings- og kvinne-forskning sterkere til fredsforskningen. Men dette var helt i tråd med orienteringen fra de første år, ikke i

strid med den. Poenget er bare at det måtte gjøres uten å tape av sikte slike kjerneområder som forskning omkring globale hoved-konflikter, de sakalte øst-vest og nord-syd konfliktene (begge uttrykk sterkt misvisende) ; opprustning/nedrustning/alternativ sikkerhetspolitikk problematikken; og generell freds- og konfliktløsningsteori. Det er neppe nødvendig at alle som arbeider ved et fredsforskningsinstitutt skal ha utført forskning innenfor to eller tre av disse områdene. Men instituttet som sådan bør nok kontinuerlig utføre forskning innenfor alle tre dersom det ønsker å være et fredsforskningsinstitutt, akkurat som en professor i konflikt- og fredsforskning bør ha utført slik forskning for å være kompetent innenfor feltet. Utvalget skulle her heller gitt uttrykk for takknemlighet for at det innenfor det lille norske miljø er noen som arbeider med disse vanskelige problemene og ikke faller for den gjennomførte intellektuelle konvensjonalisme som preger utvalgets innstilling fra begynnelse til slutt.

(9) Jeg er imidlertid enig i utvalgets konklusjon (s. 73), noe som tyder på at de punkter som er nevnt foran ikke nødvendigvis stikker dypere enn en vanlig akademisk debatt mellom folk som ganske enkelt er uenige ^{om begreper og teorier.} Utvalget hevder at mer av innsatsen bør konsentreres om "forskning som direkte belyser betingelsene for fredelige forbindelser mellom folkegrupper og stater". Her tar ^{altså} utvalget direkte til orde for forskning om positiv fred, ikke bare det mer begrensede "betingelsene for å unngå krig". Utvalget nevner også folkegrupper, altså grupper definert ved alder, kjønn, rase, klasse og nasjon. I tillegg til det kommer, selvsagt, stater som hovedaktører i globalpolitikken - utvalget skal gratuleres med at statene ikke lenger franstår alene i dette bildet. Jeg er videre enig i at "instituttet bør -- satse sterkere på -- en integrerende teoretisk ramme for virksomheten". Og dette er etter mitt skjønn det eneste punkt hvor utvalgets omtale av PRIO trefør: ~~på dette~~ punkt har det stått stille, ihvertfall såvidt jeg kan se, de senere år.

Men slik konklusjon kunne nok Institutt for fredsforskning komme fram til, og har allerede kommet fram til, på egen hand. Som det nå er framstår utvalgets innstilling som et partsinnlegg hvor for eksempel fredsforskernes analyse av, og råd til, statsvitenskap ikke kan formuleres og slett ikke kan komme på trykk. Det kreves en ganske konservativ regjering, og temmelig konservative forskere, for å bruke statens apparat slik.